Electronic Cumhuriyet Journal of Communication, 8(1): 1-14, 2026
DOI: **10.54089/ecider.1901336**

Electronic Cumhuriyet Journal of Communication

| ecider.cumhuriyet.edu.tr | Founded: 2018 Available online, ISSN: 2667-4246 Publisher: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Virtual Identity in the Context of Digitality and Psychopolitics: Power, Surveillance, and the Production of the Subject

Ferdi Selim [1]*

[1] *Department of Philosophy, Faculty of Literature, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye.*
**Corresponding author*

Review Article

History

Received: 02/03/2026
Accepted: 05/05/2026

ABSTRACT

This article examines the tools of control and surveillance implemented through the use of digital communication technologies. The biopolitics practiced by modern societies through institutions such as schools, hospitals, and prisons has been replaced by digital control. This new technique creates the feeling that the virtual subject can only survive by producing data. However, those who survive by producing content remain subject to a psychological control mechanism. Therefore, to use new media tools, they need to follow the latest technological devices, trends on social media platforms, the flow of content, and produce derivatives of topics that generate popularity. This attitude unconsciously transforms individuals into mere content-producing automatons. Accordingly, one of the main objectives of this study is to explore ways to escape the influence of psychopolitics by analyzing the virtual subject's perception of identity and self-awareness.

Keywords: Social Media, Virtual Identity, Perception, Control, Psychopolitics.

Dijitallik ve Psikopolitika Bağlamında Sanal Kimlik: İktidar, Gözetim ve Öznenin Üretimi

ÖZ

Bu makale, dijital iletişim teknolojilerinin kullanımı yoluyla uygulanan kontrol ve denetim araçlarını ele almaktadır. Modern toplumların okul, hastane ve hapishane gibi kurumları aracılığıyla yürüttüğü biyopolitika yerini dijital kontrole bırakmıştır. Bu yeni teknik sanal öznenin ancak bir tür veri üretmek yoluyla varlığını sürdüreceği duygusunu yaratmaktadır. Ancak içerik üretmekle yaşamda kalan bu kimseler psikolojik bir denetleme mekanizmasına bağlı kalmışlardır. Bu nedenle yeni medya araçlarını kullanmak için son teknolojik cihazları, sosyal medya platformlarındaki trendleri, içerik akışını takip etmek ve beğeni oluşturan konuların türevlerini üretmeleri gerekmektedir. Bu tutum kişileri bilinçsiz bir şekilde yalnızca içerik üreten otomatlara dönüştürmektedir. Bu doğrultuda bu çalışmanın temel hedeflerinden biri, sanal öznenin benlik ve kimlik algısı hakkında çözümlemelerde bulunmak yoluyla psikopolitikanın etkisinden kurtulmanın yollarını araştırmaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Sanal Kimlik, Algı, Kontrol, Psikopolitika.

Copyright

This work is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License

[a] *ferdiselim@gmail.com* *0000-0003-2576-4499*

How to Cite: Selim, F. (2026) Virtual Identity in the Context of Digitality and Psychopolitics: Power, Surveillance, and the Production of the Subject, Electronic Cumhuriyet Journal of Communication, 8(1): 1-14

Giriş

Çağdaş dünya hızı ve karmaşıklığıyla dikkat çekmektedir. Özneye dair bu karmaşıklığın kökeninde felsefi araştırmayı gerekli tutan krizler bulunmaktadır. İnsanın varlığının bütünlüğü açısından yanıtlaması gereken sorular daha çok hakikat krizi kökenlidir. Aslında hakikat düşüncenin ideali olması anlamında gemilerin rotalarını belirledikleri evrensel coğrafi işarete benzer. Gelip geçici, şüpheye mahal veren ve duyguyu öne çıkaran bir prensip benlik, kimlik ve toplum gibi bir nevi bilinçli algı bütünü için kusurlar taşır. En iyi ihtimalle bilinç ortak duygu, kültür ve geleneği barındırmalıdır. Muhakkak Freud'un işaret etmiş olduğu gibi bilinçaltı gibi yarı bilinçli duyguların ve örtük etkilenmelerin benlik inşa edilirken etkisi vardır (Rorty, 1980). Bu görüş çerçevesinde inşa sözcüğü bile abartılı bir ifadedir. Ancak genel kanı bir kök ve iz olması anlamında hakikatten yanadır. Bunun yanı sıra hakikat problemi özellikle erken dönemde ontolojik kaynaklı bir tartışmaya işaret etmektedir. Dolayısıyla, öncelikle neler gerçektir neler rüya veya illüzyondur? gibi soruların yanıtları aranmalıdır. Açıkçası gelip geçici bir etki, bir trend veya popüler görüş üzerine herhangi bir yapı inşa etmek için çok da uygun olmayan zeminlerdir. Özellikle postmodern dönem ayaklarımız altındaki dünyaya ait zeminin kaydığını derinden hissettirmektedir. Çünkü duyunun eksikliği, yanıltıcılığı bir yana üzerinde yaratılabilecek manipülasyon insani bu güce dayalı kararının netliğini tehlikeye atmaktadır(Lyotard, 2010; Rorty, 1989; Biesta, 1995). Kaldı ki, kadim felsefi soruda olduğu gibi, postmodern çağda da araştırma şöyledir: Duyularıma çarpan şeyler gerçekseler bunlara göre eylemde bulunabilir miyim? Bunlar dışında yani algımın sınırları dışında yer eden bizi doğrudan veya dolaylı etkileyen başka varlıklar var mıdır? Bir konu hakkında birbiriyle çatışan iki ayrı duyu varsa bunların işaret ettiklerinden hangisi gerçektir? Ayrıca bu şeyler hakkında aracısız bilgi sahibi olabilir miyiz? Bunun yanı sıra nesneler hakkında varsa eğer ortak kararın nedeni nedir? Genel ve evrensel ölçütün kökeni nerededir? Çeşitli farklılıklara rağmen nasıl mutlak ve kesin bir kararın (doğru ve hakikat) olabileceğini iddia ederiz? Daha önemlisi bu karardan hareketle iyi, adil, hakka uygun veya makul ahlaki ve politik prensibi niçin ve hangi gerekçeyle belirleriz?

Yukarıdaki sorunlar çağdaş insanın gündeminde yer almakta mıdır? Bu soru en az öncekiler kadar önemli görünmektedir. Öyle ya da böyle bu tür herhangi bir tartışmanın bir etkisi varsa eğer bu hangi oranda kalmıştır? Kaygı dolu tabloda durum söz konusu böyle bir ilginin kültür endüstrisinin yeni araçlarıyla ortadan kalktığı yönündedir. Daha iyimser bir ifadeyle eski öneminin yitirildiği ifade edilebilir. Ancak insan olmaktan kaynaklı pek çok kökensel soruları bugüne taşıdığımız da kesindir. İlgisiz, önemsemeyen ve hatta değer tanımayan, en azından çoğu kişinin öyle düşündüğü bu kimseler bile bu tür kaygıları görece taşırlar. Daha açık ifadeyle yararları (zarar görmemeleri) ve yaşamın olağan akışı içerisinde bunları dikkate alırlar. Peki, bugün için yaşamın olağan akışı nedir? İlkin yaşamın başka güçlü bir düalite yarattığını belirtmek gerekir. Bu dilemma beden ve ruh ayrımı kadar şiddetli ve hatta daha etkili bir parçalanmaya sebep olmaktadır. Var olmak insani anlamda bir cisme ve belirli zihinsel güce sahip olmak olarak tanımlanır (Aristoteles, 1986; Augustine, 2019). Ancak klasik felsefenin bu iddiasının aksine sanal var oluş, simülasyon ve simülakrlar düşünüldüğünde, bir insanla robot arasındaki farkı ölçmek için tespitlerde bulunma arayışına götürmüştür. Programlanmış, belirli bir yazılıma bağlı eylemin dışında özgür iradi edim yine bu ayrımın eskimeye yüz tutmuş biricik ölçütüdür. Bağımsız iradi eylem, bilinçli tercih ve acı ya da haz duygusunun varlığı halen robotlarla aramızdaki fark olabilir. Ancak söz konusu yeni dünyada bu tür deneyimler bedenli mi olacaktır yoksa bedensiz mi gerçekleşecektir? Ya da tam aksine eğer bunlar zihinsel ve dolayısıyla Kartezyen iddiada olduğu gibi ruhsal töze ait durumlarsa burada bu deneyim ruhsal olacak mıdır? Bu sorunun da yeniden gündeme getirilmesi gerekir. Yeni sanal dünya tüm varlığı materyalist bir anlayış altında toparlamaya çalışmaktadır. Başka deyişle ruhu maddi hazzın çekiciliğinde ele almaktadır. Gerçek bir yemekten aldığınız haz, bir şiir dinletisinin verdiği huzur veya dayanışmanın adaletinin teskini ham sinir hislerine ve daha teknik terminolojiyle bunu taklit edebilecek elektriksel tepkimelere indirgenmek istenmiştir (Gascoigne, 2023; Castro, 2023; Lycan, 2003). Ontolojik sorun zihin doğallığı veya yapaylığı arasındaki gerilimin ara yüzünde devam etmekle birlikte bu çalışmanın ana odağında bulunmadığı için bu konuyla yalnızca bu kadar ilgilenilmiştir. Ontolojik temelli bu açıklama sanal dünyadaki öznenin duygu kontrolü, benlik ve kimlik algısı gibi konularda yürütülecek tartışma için gerekli felsefi zemini sağlayacaktır.

Yukarıdaki ifadelerin ardından öznenin epistemolojik boyutuna gönderimde bulunmak yoluyla sanal özneden söz etmek gerekir. Kant'ın ifade ettiği gibi bilgi, yargıya ulaşmaktır. Özne aslında verdiği yargıların envanteridir. Aynı zamanda nesneler hakkındaki yargı, karar için asgari koşuldur. Çünkü hakikat Aristoteles'in açıklamasında olduğu gibi bir nesneyi veya şeyi nedenleri, gerekçeleri veya ana nitelikleriyle tanımaktır. Ancak yeni sorun, bu ölçütün bir kararda var olduğunun işareti nedir? şeklindedir. Çünkü karar içgüdüsel anlamda varlığın sürdürülmesi ve güvenlik için gerekli görünmektedir. İhtiyaçlarını gidermek, gelecek adına makul kararlar almak, olumsuz etkilenmemek, fırsatları kaçırmamak, güvenliğini ve geçimini sağlamak, hazzı isabetli tercih etmek ve aynı isabetle acıdan kaçmak gibi basit eylemlerin aksine hakikat gibi üstün amaca dair değerlendirmeler sırasında da karar vermek gerekir. Çünkü insanın diğer canlılardan ayrılan yanının zihninden ziyade bu yöndeki zihinsel edimi olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü ruh üzerine konuşulduğunda Platon, onun bedende zindanda olduğunu ifade eder. Alçalması veya düşmesi onu bedenle buluşturmuştur. Ancak bu etki ruhu pasif bir konuma itecekse bu insan için önemli bir tehdit olarak görülecektir. Aristoteles, ruhu bir var oluş nedeni olarak gösterirken o varlığın özünün ne tür bir ruha sahip

olduğuna göre değişeceğini ifade eder. Buna göre yaşamın daha basit formu sırasıyla bitkisel ve hayvansal ruha aittir. Bir form ve güç olarak insani ruh potansiyeliyle Tanrısal bir hal alabilecek donanımdadır (Aristoteles, 1986). Hakikat, şeyleri bir değişime neden olmadan bulabilmek veya temsil edebilmektir. Bu nedenle filozoflar aklını kullanmak bakımından daha başarılı ve entelektüel erdemlere sahip kimselerdir. Dolayısıyla ahlaki karar ve daha fazla sayıda kimseyi etkilediği için kamusal karar bu insanların makul ve akla uygun kararlarının sonuçlarında aranmalıdır. Bu tür düşünce modern felsefeye de benzer şekilde aktarılmıştır. Mutlaka ahlaki kararla politik kararın motivasyonu ve kriterinin farklı olması gerektiği gibi Makyavelci söylemler de olmuştur. Ancak kamu yararı için karar mekanizmasının belirli bir sosyal sözleşme yoluyla bir yönetime bırakılması istenmiştir. Devlet adı verilen bu yeni mekanizma, sosyal sözleşmeyle aldığı bu hakları hangi ölçüt altında kullanmalıdır? Karar için gerekli ölçütler nelerdir? Öncelikle aklı kullanma konusunda daha maharetli kimselerin temsil kabiliyetlerine güvenmek öne çıkarılabilir. Felsefi idealde tekabüliyetçi epistemolojiye dayanan bu karar "duyum, deneyim veya algıya dayalı farklılıklardan başlayarak tarihe, kültüre veya inanca dayalı farklılıkları aşmak" yoluyla doğruya aracısız erişmektir. İkincisi evrensel bir hafızayla ortak noktaları bulmak ve tarihsel hafızada başarılı ve adil gösterilen kararlarla kesişmektir. Herkes için makul ve yararlı kararı tercih etmektir. Çünkü bir konuda kişinin kendisinin yanılması çok daha olağanken çok fazla sayıda kimsenin birlikte yanlış tercihte bulunması daha güçtür. Bu görüş görece pragmatist doğruluk görüşüyle ortak noktalara sahiptir.

Bu uzun giriş, bugün bireyselleşmek ve sosyalleşmek, gelişmek, doğruyu aramak ve kamusal sorunları öyle ya da böyle tartışmak için sanal ortamı özellikle sosyal medya platformlarını kullanmak isteyen kimseler hakkında değerlendirme yapmak açısından önemli hareket noktaları oluşturmaktadır. Çünkü sıradan bir karar bile bu ölçütlerden birini veya birkaçını örtük olarak içermektedir. Ya da daha açık ifadeyle bu prensipler hakkında asgari bir yargıyı içermesi beklenir. İyimser söylemle insanın halen varoluşsal sancıları sürmektedir ve bu anlamda epistemolojik problemlerimizin kaygıları yaşanmaktadır. Ancak daha önce ifade edildiği gibi internetin veya yapay zekanın derin hafızası doğru kararı güvence altına alamamaktadır. Hatta artan bilgi miktarı doğru kararı daha uzun araştırmanın arkasına itmektedir. Basit bir eylem için dahi onca veri arasından bir tercihte bulunmak ve bilgi bombardımanından yara almadan kurtulmak hiç de kolay değildir. İnternetin doğrulanmamış, yanıltıcı, propagandist ve dezenformasyona uygun yapısı düşünüldüğünde algının istila edildiği açıktır (Kreiss, 2016). Enformasyonun açıklığı ve demokratik vaadi insanları özgür kılmak bir yana bağımlı, takıntılı ve huzursuz etmiştir. Dolayısıyla felsefi ideal olarak Francis Bacon'un filozof örneğinde olduğu gibi yalnızca veri aktarmayla yetinmemek gerekir. İnternet ve yapay zekâ gibi araçlarla bilgi yığma işi başarıyla tamamlanmıştır. Ancak bu haliyle yalnızca bir veri ya da malumattan söz edilebilir. Bilgi bu malumat üzerinde çalışmak ve bir yargıya varmaktır. Yine Bacon'un bu konuda, bilginin ne olduğu ve filozofun ne yapacağı üzerine yanıtı yerinde bir misaldir. Ona göre ne karınca gibi bir şeyleri (veri) yığmak ne örümcekler gibi ağlar (düşünme silsileleri) örmek bilgecedir. Arı gibi her tür kaynaktan verileri almaya çalışmak ancak bunu özümsemek, makul ve rasyonel özgün bir karar vermektir (Bacon, 2011). Bu son ifade internet ve sosyal medya için çok güçtür. Çünkü bu, klasik özne için uygun bir tanımlamaysa eğer, kendisine özgü bir habitatta yaşamaktadır. Bu nedenle sanal ortamı tanımak ve Darwinci doğal seleksiyonda olduğu gibi yalnızca hayatta kalmayı ve uyarlamayı değil asıl evrensel değerleri gerçekleştirmenin yollarını aramak gerekir.

Sanal Ortam, İnternet ve Sosyal Medya: Zeminin Kayışı ve Öznenin Çaresizliği

Canlılar için temel güdü hayatta kalmaktır şeklinde bir ifade öne sürülürse yanılmış olunmaz. Doğal seleksiyon sırasında biyolojik olarak daha istenir özellik bir sonraki nesli hazırlamak için geleceğe taşınmaktadır. İnsan için hayatta kalma şansını belirleyen edim bilim ve sanatlara sahip olmaktır. Hatta Protagoras mitosunda olduğu gibi eğer insan akla dair davranışların sistematiğine sahip olması anlamında metaforik seçim olan "ateşi çalıp kullanmış olmasaydı" fizyolojik güçsüzlüğü ile yok olma tehdidini yakından hissedecekti (Morgan, 2000; (Kołakowska, 2019, ss. 39-40). Doğada aklı ile başarılar elde eden insanın artık uyum sağlayacağı ve ardında dönüştüreceği alan sanal dünya'dır. Bu yeni dijital dünya, ilerlemiş (!) olmamıza rağmen başarılı olup olunmadığı tartışmalı ilkine göre daha farklı tehditler barındırmaktadır. Bir tür simülasyon sunan bu ortam doğru ve yanlış gibi basit iki seçenek sunmamaktadır. Yalan çoğu zaman bariz olarak ortadayken, öznenin yüz yüze iletişimde jesti, mimiği, ses tonu, yüz kızarıklığı gibi edimleri bile belirginken, simülasyon ne gerçek ne de yalandır. Orada ve deneyime açıktır ancak aynı zamanda yüz yüze olduğu gibi gerçek değildir. Biyolojik gereksinim ve kontrol daha yoğun olarak psikolojik mekanizmalara yerini bırakmaktadır. Özgürlük gibi temel kavramlar bile biyolojik kökeni ile değil psikolojik göndergeleriyle tanımlanmaktadır. Artık Foucault veya Byung Chul Han gibi düşünürlerin ifade ettiği gibi psikoloji üzerinden idare etmek anlamında psikopolitika etkindir.

Sanal ortamda var oluş farklı bir anlam kazanmıştır. Bu mecra özneden uzun süreli dikkatli kalmayı ve daha önemlisi bu mecraya özgü yaşam belirtisi göstermesini beklemektedir. Bu nedenle burada yaşama dair en önemli bulgu paylaşımda bulunmak, beğenmek veya yorum yapmaktır. Ancak bu öznelerarası deneyim ve iletişimsel bağ belirli bir performatif öznenin eylemleriyle korelasyona sahiptir (Han, 2017b). Sanal dünyanın kutsadığı eylemleri, günlük ritüelleri ve tapınma biçimlerinde belirli skoru elde eden kimse başarılı ve hatta mutludur. Ancak tam aksi durum derin bir elem ve huzursuzluk yaratmaktadır. Sanal ortamda sürekli var

olma konusundaki kendini zorunlu hissetme deneyimi özneyi bir tür paradoksa sürüklemektedir. Ayrıca bu deneyim pek çok açıdan problemlidir. Öncelikle bu tür mecra Byung Chul Han'ın ifadesiyle performans öznesine neden olmaktadır (Han, 2017b). Bu biyolojik yanı, aklı ve emeği ile kapitalizme teslim edilmiş ve yabancılaşmış özneyi psikolojik teslime itmektedir. Sanal dünyada performansıyla sahnede kalabilen öznenin gücünün tükenmesi ve stresi yorgunluğa neden olmaktadır. Tükenmişlik sendromu içerisindeki özne şeffaflaşma adı altında paylaşım yapmaktadır. Her yeni paylaşım özgün ve özgür olmanın güçlü bir deneyimidir. Ancak yeni medya araçları, sosyal medya algoritması çerçevesinde özneye düşünmesi gerekeni önüne sunan ve bu düşünceyi özgürce kendisinin ulaştığını hissettiren yapısıyla öne çıkar (Fuchs, 2017). Çeşitli imgelerle donanmış- daha güçlü doğrulama biçimi, gerçekliğe dair semboller ve mavi renkli tik, takipçi sayısı gibi- arayüz öznelerarası olmayı sağlamlaştırmak istemektedir. Ayrıca bu güvenirlik dışında çeşitli statü sembollerini de belirler. Özellikle takipçi sayısı, paylaşımların beğeni, yorum ve yeniden paylaşım sayısı etkin bir özne olmanın emaresidir. Anılan sözde paradoksal bu güvenlik ve özgürlük deneyimi sistemin algoritmasına hizmet eder (Bucher, 2018). Bu yöndeki işleyiş insanların öznelerarası deneyimini değiştirmek yoluyla boyun eğdirmeyi güçlendiren ve direnişi engelleyen profillerin veya davranış eğilimlerinin oluşmasına neden olmaktadır. Sanallık ya da sanallaşma dış dünya dışında burada güçlü bir algı yaratmaktadır. Böylece öznelerarası gerçek deneyim ile sanal öznelere dair deneyim çatışkı yaratmaktadır. Buradaki rahatlık, esneklik ve diyalog bir tür sorumsuzluk içerisinde yürür. Ancak bireyler güçlü bir psikolojik şiddet üretmektedir. Bu, Chul Han'ın psikopolitika olarak adlandırdığı, teknolojik uygarlıkta yeni bir insan egemenliği biçiminin temel şeması olacak sistemik düzensizliktir. Ayrıca yakın zamanda fark edildiği gibi internette artık özneyle ve gerçek bir etkileşimle karşılaşmak da güçleşmektedir. "Ölü internet" denilen bu olgu sanal dünyanın, blog ve sosyal medyanın sahte hesap, bot veya yapay zekaya özellikle bırakılmış olduğunu işaret etmektedir. Bu anlamda etkileşimsel eylem sahasının bütünüyle yapay, sıradan ve içi boş bir arayüz oluşturduğu kesindir.

Modern toplum, farklı medya türleriyle son derece iç içe geçmiş durumdadır. Çeşitli ekranlar yaşam dünyasını (lebenswelt) parçalamaktadır. Ekranda paylaşılan bir haber diğer "reality show" unsurları gibi algılanmaktadır. Örneğin televizyonda bir şehit haberiyle hüzünlenen kimsenin acısı kanalı değiştirince anında farklılaşmaktadır. Sosyal medyada bu hız daha yoğun hissedilmektedir. Ayrı bir ritüel, ayin veya matem biçimi oluşmuştur. Tanrılar, tapınaklar, sunaklar, gizemler ve kurbanlar farklı farklıdır. İnanış, ibadet ve yaşam farklı bir bilinç akışına sahiptir. Teknolojik faktörler, bunların tam dengesi ve işleyişi bir şeyler ve kişiler hakkında düşünmeyi karmaşık hale getirmektedir. Olay örgüsünün ve ilişkilerin bozulması, şeffaflığın ve aleni oluşun anlamak için gerekli olan unsurları ortadan kaldırdığı yorumcular tarafından ileri sürülür. Ayrıca anlam sorunu bir dizi paylaşımı takip etmek yoluyla gerçekleştiği için anlam ortadan kalkar ve yalnızca paylaşım veya bir tür iş ya da performans ortada kalır. Bu konuda benzer iddialarda bulunan düşünürlerden birisi olan Hans Jonas, modern toplumu "teknolojik bir uygarlık" olarak tanımlamıştır. Sorumluluk üzerinden ele aldığı bu toplumu sürdürmenin kendisinin bir performatif sorumluluk (!) olduğunu ifade eder (Jonas, 2006, s. 43; Melo, 2020). Teknolojik aygıtları, program veya uygulamaları takip etmenin ve aktif olarak kullanmanın zorunluluğu bir yana bunu belirli bir "beğeni" skoru altında üretmenin beklentisi özne için sancılıdır. Her tür özgür ve yaratıcı eylem öznenin içsel kapasitelerine bağlı hatta birbirlerini keşifsel bir serüveninin aksine yalnızca beğenilir, yorumlanır ve etkileşim sunar biçimde üretmesine neden olur. Bu anlamda hiçbir eylem özneye ait değildir. Dolayısıyla, medyanın varlığı ve teknolojik ilerlemeler, tam da bu araçların varoluşun ayrılmaz bir parçası olması nedeniyle inkâr edilemez hale geldiğini ifade etmek gerekir. Modern toplumların işleyişini sağlayan dinamik olarak medyanın rolü mutlaka değerlendirilmelidir. Medya bu doğrultuda her şeyin şeffaf olması nedeniyle sıradan, özgün olmayan ve boşlukta yayılan anlamsız bir yığına dönüşmesine neden olur. Özellikle politikada olgunlaşmış düşünceye ihtiyaç vardır ve buna dair tartışmanın ve iletişimsel rasyonelliğin sağlanması gerekir. Ancak sanal dünyada gerçek öznenin etkileşiminin azalması, sahte hesaplarla yaratılan gündem ve bu doğrultuda robot veya bot hesapların güvensizliği ilgili mecraları kaotik bir dünya haline getirmektedir.

Teknolojik süreklilik, bir şeyin nasıl tezahür ettiğini veya kendini nasıl sunduğunu algılamamızı sağlayan bir bakış açısıdır. Bu anlamda teknolojiyi takip etmek bir statü göstergesidir. Baudrillard'ın tüketim kültürüne vurgusu veya Adorno'nun kültür endüstrisi yönündeki açıklamalarını yeni medya teknolojileri hakkındaki düşünceyi çok daha öteye götürmüştür. Jonas ve Levy gibi Adorno da teknolojinin karanlık taraflarıyla karşılaştığında artık geri dönüşün olmadığını ve çitlerin çekildiğini ifade etmiştir (Horkheimer & Adorno, 2017). Ancak bu yeni dünyada daha mutlu yaşamanın yollarını bulma yönünde bir araştırmanın halen makul olduğunu söyler.

Dijital teknolojiler insan yaşamına nasıl müdahale ediyor? Son birkaç yıldır günlük hayatımıza çeşitli teknolojik kaynakları dahil etmeyi öğrendik. Artık teknolojik aletlerle yapay bir buluşmanın ötesinde doğrudan yeni bir yaşam biçiminin içerisinde yer alıyoruz. Üstlendiğimiz çeşitli işlerde bize yardımcı oldukları evreyi çoktan geçtiğimizi söylememiz gerekir. Ev işlerinden, basit ödevleri yaptırma, görsel yardım sunma ve iş alanında etkin kullanımının ötesinde teknolojinin özü algıyı değiştirmektedir. Bu durum iş süreçlerini ve hatta iletişimi kademeli olarak etkilemiştir. İletişimin karşılıklı oluşu ve güvenilir boyutu dağılmıştır. Bu durum bilgi akışının biçimini değiştirmiştir. Her şey şeffaftır ancak bu durum daha fazla korku yaratmaktadır. Simülakrlar aracılığıyla üretilmiş gerçekliğin ise insan duygularının nasıl yönetileceğine dair kararı sekteye uğrattığı söylenmelidir.

İnternet, anlamı deneyimlemenin ve üretmenin sanal bir yolunu başlatıyor. Sanal olmayan deneyimin eski

sınırlarını, örneğin eşzamanlılığı, aşıyor. Fiziksel mekânın sınırlarından bağımsız olarak insanlarla, varlık düzleminde temasın zorlaşması ve mesafelerin ortadan kalkması, yaşamın geniş çapta görünürlüğü, bilginin anında yayılması camsılaştıran bir şiddet içermektedir. Her şeyin alenen ve şeffaf (!) bir şekilde gerçekleşmesi yaşamın olağan akışını sekteye uğratmaktadır. Olaylar belirli bir mahremiyet ve özneler arası zeminde oluşmalıdır. Ancak her şeyin bir anda ve herkesin gözü önünde olması anlam problemi doğurmaktadır. Şeffaflık dayatmacadır. Çünkü olayların camsı bir ortamda yaşanması her şeyi denkleştirir. İlkin eş değerlik olumlu gibi anlaşılsa da aksine değer yargıları sıradan ifadelere dönüşmeye başlar. Önemsizleşme silsilesi peşi sıra gelir. Byung-Chul Han gibi düşünürlerin ifade ettiği gibi özel ve değerli şeyler sergi alanlarında veya müzelerde özel sandukalarda gösterilir. Erişim veya görme eylemiyle birlikte hatta buna seyir diyebiliriz, o özel mahremiyet anı için öznenin kendisinde bulunan güçlü bir merak, hayret ve bilgi birikimi gereklidir. Bu tür erişim için belirli bir özel bilginin gerekli olduğunu da unutmamak gerekir. Sanal deneyim bu süreci ortadan kaldırmak yoluyla yalnızca bir ritüeli değil çaba ve emeği de yerle bir eder. Ruhsuz bir haz üretir ve onu yalnızca bir teşhir nesnesi haline getirir. Yine Chul Han için sanallaştırılmış deneyim başka tür farklılıklar içerir. Öznellik açısından ifade edici olan bu unsurların başlıcalarından biri de yazarın neyi oluşturduğudur. Buna kitle fikrine karşıt bir kavram olan "sürü" adını vermiştir (Han, 2015b). Çünkü gerçek erişim belirli bir ilgi ve merakı gösterir. Farkındalık veya bilinçli deneyim hassasiyeti ve özeni ima eder. Çabuk, ilgisiz veya meraksız ve daha önemlisi somut bir araştırmaya dayanmayan bir anda gerçekleşen sanal deneyim çabuk söner. Ayrıca o anki trendi gösterdiği için en masum ve sofistike ilginin sıradanlaşmasına neden olur. Yalnızca daha fazla kimse ilgi duyuyor diye belirli bir sanal edim popüler kültürün sınırlarını genişletir.

İletişim teknolojileri alanında Byung-Chul Han şunları söyleyecektir: “(...) Bilinçli karar alma süreçlerinden yoksun olan dijital medyanın sürüklenip gittiği bir ortamda, dönüşüm geçiriyoruz. Bu durum davranışlarımızı, algılarımızı, duyumlarımızı, düşüncelerimizi belirleyici bir şekilde etkiler. Birlikte yaşamımız artık bir sürü aidiyeti gibidir" (Han, 2018, s. 10). Düşünür için, teknolojik araçlar etrafında sağlanan bugünkü iletişim, gücümüz ve irademizle kontrol edebileceğimiz bir şey değildir. Aksine, bizi şekillendiren şey iletişimdir. Mutlaka gerçek iletişim de kişileri şekillendirir ancak buradaki temel ayrım bilincin kendisindedir. Descartes’ın kendi zihin içeriklerine en yakın olduğunu (Descartes, 2008; Adriaenssen, 2017) ve buna aracısız eriştiğini iddia ettiği öznesinin ayrıcalıklı bu teması kesilmiştir. Burada anlatmak istediğimiz artık özne neyi merak ettiği, neyle mutlu olduğu, neleri öğrenmek istediği, haz ve acı nesnelerinin neler olduğu gibi zihne dayalı durumlarının farkında değildir. Yeniden ergin olamama durumuna itilmiş, bilincini yitirmiş gibidir. Yeni medya teknolojileri ortak bir eylem yığını oluşturmuş fakat bunu aniden, alenen ve istemsiz gerçekleştirmiş olması nedeniyle bir ortak bilinç oluşturamamıştır.

Sanal özne ayrıca şeffaflıkla birlikte verilerini saçmak bakımından oldukça cüretkârdır. Böylece sosyal ağlar bir tür yeni veri yığınları ve bunların arasında kalmış kimseler oluşturmuştur. Modern özne kurucu ve inşa edicidir. Şüphe duyar ve doğruluğuna dair bir kanıta sahip olana kadar araştırır. Bazı yargıları; örneğin, matematik gibi a priori bilgileri, akıl kökenli varsayımları ayrıcalıklı görür. Ancak sanal özne her şeyin çabucak ve zahmetsizce olmasını bekler. Bilgi yığını bir klavye tuşu kadar uzaktadır. Hak, adalet ve politik karar yine fazla bir uğraşı gerektirmez. Bu motivasyon ayrıca uzun mücadelelerle elde edilen hak ve özgürlükler bakımından sakıncalıdır. Kendi sesini duymasına neden olan ‘yankı odaları’, başka veya farklı düşüncelerin iletimine izin vermeyen ‘filtre balonları’ yeni hapishaneler yaratmaktadır (Pariser, 2011). Neoliberal tüketim toplumunun veya bu "gözetim kapitalizminin", bir zamanlar kapalı sistemlerde (kilise, aile, hapishane, fabrika vb. gibi hapsedilme alanları) bulunan ahlaki ve disipliner bedensel gücü (biyopolitika) açık sistemlerde veya akış alanlarında (sosyal ağlar, soyut performans hedefleri, geçici iş ilişkileri, uygulamalar ve dijital platformlar aracılığıyla vb.) bulunan zihinsel öz gözetim gücüne (psikopolitika) kaydırmasına katkıda bulunduğuna hiç şüphe yoktur (Han, 2017a). Bu makalenin temel tezlerinden biri, performansın öznelleştirilmesine odaklanan bu yeni rasyonelliğin açık akış sistemlerinde işlediği ve özneye bağımsızlık kazandırdığı varsayılsa da aksine özneye daha fazla özerklik ve özgürlük vermediği şeklindedir. Aksine, performans mantığına, aşırı aktiviteye ve yüksek üretken performansa olan vurgunun hapsolmaya neden olduğudur. Bunun da çeşitli tahriş, hayal kırıklığı, yorgunluk, sosyal acı, yabancılaşma ve depresyon biçimlerine yol açtığı yaygın bir gerçektir.

Algının Anlamından Kuruculuğuna: Algı Yaratmak İçin Varız

Algı kelimesi felsefenin alt disiplini olan epistemolojide eski çağlardan beri duyumdan ayırt edilerek incelenir. Buna göre nesne ve duyu organı arasındaki etkileşimin öznede bir anlam ifade etmesi algıdan söz edebilmek için gerekli koşuldur. Kavram psikoloji, sinir bilim ve yapay zekâ araştırmaları gibi pek çok alan bakımından bugün önemli bir sözcüktür. Genel terminolojide algı, şu şekilde tanımlanır: “i) bir şey hakkında düşünme biçiminiz ve onun nasıl bir şey olduğuna dair fikriniz; ii) görme, işitme vb. duyularınızla şeyleri fark etme biçiminiz; iii) şeyleri hızlı bir şekilde anlama veya fark etme doğal yeteneği.” Ayrıca ilgili sözlükte algının “bilgiyle aynı şey olmadığı, ancak algıyı taşıyan kişinin bilgi elde edebileceği” öne sürülür. Felsefe, psikoloji ve bilişsel bilimde algı, duyusal bilgilerin farkına varılması veya anlaşılması sürecidir. "Algı" kelimesi Latince ‘perceptio’, ‘percipio’ kelimelerinden gelir ve "alma, toplama, sahip olma eylemi, zihin veya duyularla kavrama" anlamına gelir (Qiong, 2017, s. 18).

Duyum ve algı gibi felsefenin bir alt disiplini olan epistemolojideki bu teknik kavramlar hakkında Antik Çağ'dan itibaren fazlaca tartışma yapılmıştır. Özellikle duyuma dayalı yargının "doksa" seviyesinde tutuluşu ve abartılı küçümsenmesi bilgiyi episteme adı verilen "sağlam, rasyonel (mantıki) gerekçeye sahip ve güvenilir" bir limana sabitlemiştir. Ancak seçkin bir yürüyüşe bağlı bu bilgi türü zamanla diğerlerinden daha ayrıcalıklı olan kimselere de emanet edilmiştir. Ancak duyuma dair verilerin yani görme, işitme veya dokunma üzerinden elde edilen bu verilerin öznenin deneyiminde yarattığı izlenimin veya algının yalnızca kabul edilebilir birer iddia olduğunu öne süren düşünürler olmuştur. Örneğin Sofist Protagoras için, rüzgâr yalnızca üşüyen kimse için soğuktur. Neredeyse sloganlaşmış söylemiyle, "insan her şeyin ölçüsüdür." Ancak algı, gerçekten yanıltıcı yanlara sahiptir. Şüpheciler bile buna bağlı olarak genel ve nesnel yargıyı tehir etmeyi (epokhe) önermektedir. Ancak duyum basit öznel bir deneyimken algı zihinsel bir boyuta da sahiptir. Augustinus, algı için iradenin zihni bir yöne sabitlemesinden söz eder. Anlık duyu verisi zihnin dikkatinin oraya çevrilmesi ve anlamlı bir sürecin varlığı olan algıyla sonuçlanır. Örneğin hafıza o anda işlevsel olmasa işitilen şeylerde ilk kelimelerden sonra ikincileri işitmek arasında geçen sürede bu ilkler unutulacak ve anlamlı bir birlik oluşmayacaktı (Augustine, 2002). Dolayısıyla algı tarafsız bir sonuç değildir. Psikolojik süreçlere de sahiptir. Zaten felsefenin ardından psikolojinin de önemli araştırma konularından biri olmuştur.

Psikolojide algılama çeşitli aşamalardan oluşan bir karar olarak görülmüştür. Dolayısıyla, genel olarak, algılama süreci uyaranlarla karşılaştığında üç adımı içerir: (i) seçim, (ii) düzenleme ve (iii) yorumlama. Beynimizin kapasitesi sınırlı olduğundan, tüm uyaranlara dikkat edemez. Kimi zaman bilinç altı aracılığıyla kimi zamansa bilinçli olarak bazı uyaranları seçer ve diğerlerini görmezden geliriz. Seçilen uyaran "dikkat edilen uyaran" olur. Dünyayı incelemek, yarattığımız algıları ve fikirleri incelemek demektir ve dünya esasen algıların, imgelerin veya fikirlerin dünyasıdır. Bu doğrultuda, bir şeyi incelemek istediğimizde, öncelikle nerede, ne zaman ve nasıl onunla karşılaşacağımızı ve onu nasıl öğreneceğimizi bilmeliyiz. Ama bu yeterli değildir. Seçim, algılama sürecinin ilk aşamasıdır ve bu aşamada çevresel uyaranları anlamlı bir deneyime dönüştürürüz. Günlük yaşamda sürekli olarak o kadar çok çeşitli bilgiye maruz kalıyoruz ki, bir anda şu uyaranlarla karşılaşabiliyoruz: duyduğumuz kelimeler, gördüğümüz nesneler, bir kazaya tanık olmak, saatin tıkırtısı veya bunlardan sadece birkaçı. Dünyamız her şeyi kapsadığından, duyu organlarımıza aynı anda ulaşan ve işlenmeyi bekleyen sayısız uyaran vardır. Ancak, bize sunulan tüm bilgileri algılayamayız. Çünkü bunu yaparsak bilgi bakımından aşırı yüklenmeye uğrar ve düzensizlik yaşarız (Sharma, 2020). Bu son cümle bilgi bombardımana tutulmuş bizler için yeterince kaygı verici olmalıdır. Dikkat eksikliği veya dağınıklığı, bir işle uzun süre meşgul olamama gibi pek çok belirti bunun ciddi işaretidir. Ekranların, yeni medya araçlarının veya daha basit seviyede sosyal medyanın yoğun akışı dijitalleşen dünyaya ayak uydurma konusunda şiddetli problemler doğurmaktadır. Daha sonra açıklanacağı gibi bu durum pek çok psikolojik rahatsızlığı gündeme getirmektedir. Psikolojiyi teslim alan sistem bireyleri yine bu yolla yani psikopolitikayla kontrol etmek istemektedir.

Dış dünyada olaylar sizin algınıza bağlı olmadan akıp gitmektedir. Örneğin bir ormanda bir ağacın devrilmesi ancak sizin algınızda yer etmesiyle sizin için vardır. Veya bu kadar uzakta olmayıp yanı başınızda konuşulan bir şey ancak seçici olduğunuz sürece algılayabildiğiniz bir eyleme dönüşür. Uğultudan öte anlamlı bir ifadeye dönüşür. Dolayısıyla çevreden gelen bilgilerin yalnızca bir kısmını seçici bir süreçle algılarız. Tıpkı Singer'ın (1987, s. 9) belirttiği gibi: "Dünyadaki her şeyi olduğu gibi değil, yalnızca duyusal alıcılarımız aracılığıyla bize geldiği şekliyle deneyimleriz." Birçok araştırmacı, algının bu seçici aşamasına büyük önem vermiştir (Qiong, 2017). Bu iddianın köklerini Kant'ta buluruz. Kant'ın Kopernik Devrimi'ne tanıklık eden bu söz, öznenin deneyimine aracılık eden zaman ve mekân duyarlılığını açıklar. Buna göre, özne nesneyi doğrudan ve aracısız deneyimleyemez. Bununla birlikte şeyleri oldukları gibi temsil etmek gibi zihinsel bir güce de sahip değilizdir. Aksine özne doğaya deneyimini dikte etmektedir. Ancak Kant, ortak zihinsel yapılar aracılığıyla nesneler hakkında ortak yargıya ulaşabileceğimizi iddia eder. Bu noktada onun hemen ardından gelen Hegel, tarih ve kültür gibi algıyı belirleyen ögelerin göz ardı edilmesini eleştirir. Bunun dışında kendi özen, dikkat ve ilgimize göre de dış dünyaya açığızdır. Pek çok sesin uğultusu veya kalabalığın içerisinde genellikle dikkatimizi çeken sesleri algılarız. Örneğin Bruner bu konuda şöyle bir iddia da bulunur: "Kendimizi çok fazla bilgiyle aşırı yüklememek adına, dikkatimizi yabancıların veya durumların yaptığımız iş için gerekli olan yönleriyle sınırlandırırız" (Bruner, 1958, s. 85). Açıkçası aynı anda farklı sesleri işitememe, bir yana bakarken diğerini görememe olayında olduğu gibi bilinçte yönelimseldir. Bilinç sürekli bir şeyle ilgilidir. Örneğin, bilincin dikkatine sunulmadığı takdirde bir arkadaşınızın doğrudan sizinle paylaştığı bir bilgiyi anımsayamayabilirsiniz. Watts da bu hususta benzer olarak şunu belirtmektedir: "Fark etmek, seçmek, algının bazı parçalarını veya dünyanın bazı özelliklerini diğerlerinden daha dikkate değer, daha önemli olarak görmek demektir. Bunlardan bazılarına dikkat ederiz, geri kalanını ise görmezden geliriz." (Watts, 1966, s. 29; Qiong, 2017). Bu dikkat ve yorum farklılıkları, "Kültür bize dış dünyadan aldığımız şeyleri nasıl yorumladığımızı ve değerlendirdiğimizi büyük ölçüde etkileyen bir algısal mercek sağlar" (Samovar vd., 2000, s. 57) gerekçesiyle ortaya çıkar. Fiziksel bir nesne veya olayla karşı karşıya kalındığında, neredeyse herkes onun nesnel anlam kısmı konusunda hemfikirdir ancak bunun her bir birey için ne anlama geldiği, o bireyin geçmiş deneyimlerine ve kültürel geçmişine göre değişir (Qiong, 2017). Ortak miras aynı sesin bir acı deneyimine mi yoksa bir sevinç deneyimine mi eşlik ettiğini belirleyen şeydir. Ancak her çağ için belirli kültürel değerlerin veya trend değerlerin dışında "hakka ve özgürlüğe öncelik vermek",

"her türlü inanç ve inançsızlığa sahip olmak", "ifade etme özgürlüğü ve hakkı", "tüm canlıların yaşam hakkına dikkat etmek", "baskı, zorbalık ve şiddet (özellikle psikolojik şiddet ve mobbing)" gibi genelleştirilmiş hassas noktalar korunmaktadır. Algı açısından söz edilen görece evrensel hassasiyetlerin korunmasının nedeni algı yaratmak için önemlidir. Din, inanç, acı ve özellikle kötü hissettiren duygular belirli bir gücü, şiddeti ve nefreti yaygınlaştırmak açısından görkemlidir. Mutlulukta algıyı toparlamak daha az etkili ve daha az yaratıcıdır.

İnançlar, genel anlamda, bir nesnenin veya olayın başka bir nesne veya olayla veya bir değer, kavram veya nitelikle ilişkili olduğuna dair benzersiz, öznel olasılıklar olarak görülebilir. Kısaca, bir nesne veya olay belirli özelliklere sahiptir (Qiong, 2017). İnançlar, bilinçli ve bilinçaltı yollarla zihinlerimizi etkiledikleri için bilgi ve iletişim sistemlerinde oldukça etkilidir. Dünyadaki insanlar çeşitli inançlara sahip olma eğilimindedir ve bu inançlar, insanların dış dünyayı algılama biçimini büyük ölçüde etkileyecektir. Aynı dış olayı izleyen insanlar, iki farklı olay "görmüştürler". Bireyler olarak, dış dünyayı son derece kişiselleştirilmiş şekillerde algılamamızı gerektiren özel ve benzersiz farklılıklarımız vardır. Dahası, farklı kültürel geçmişler de aynı fiziksel nesneye karşı çok farklı tepkiler doğurabilir.

Bilim ve psikoloji algıyı içsel süreçleri üzerinden tanıtmaktadır. Açıkçası içeriden bir bakış çeşitli kimyasal ve elektriksel tepkilerin dışında bir şey sunmak bakımından kusurludur. Zihni, beyin ve sinir sistemine indirgemek yoluyla açıklamak en iyimser ifadeyle eksiklikler taşır. Algıyı yalnızca veri edinmenin fizyolojik ve mekanik bir süreci olarak değil, öznel anlayışın ve yorumun kilit noktası olarak görmek gerekir. Mutlaka acı ve ağrı hissetme, belirli bir deneyime sahip olma, inanca dair bilgileri düşünme gibi zihinsel durumlar sırasında beyinde fizyolojik ve elektriksel değişimler olmaktadır. Doğru ve yalan söyleme sırasında farklı bilinç halleri için ayrı hormonsal değişim, farklı beyin lobunda elektrik sinyali oluşabilir. Ancak zihnin kendine gizli olan ve orada olmayan bir hakikati soruşturmak veya üçüncü bir kimsenin söyleminde yer eden iddiaların doğru olup olmadığına dair kanıt aramak sırasında içsel sürece başvurmak çok makul görünmemektedir. Gelişen teknolojinin bu konuda her şeye gebe olduğunu söylemekle birlikte sanal mecrada her şeyin bir anda ve herkesin gözleri önünde cereyan ettiği düşünüldüğünde felsefi analitik düşünme ancak bu sürece katkı sunabilir. Kelimenin alt ve üst anlamı, safsatanın mahiyeti ve maksadı ancak mantık, belagat ve çürütme biçimlerine tanıklıkla giderilebilir.

Yukarıdaki felsefi iddianın ardından düşünce tarihine yeniden yönelmek gerekirse eğer, sanal dünyanın sorunlarıyla nasıl başa çıkarız sorusuna bir tutum geliştirebiliriz. Örneğin John Locke ve onu izleyen tüm epistemolojik gelenek, bilişin kaynakları ve süreçleri hakkındaki sorunun cevabını bulabilirsek, onun meşruiyeti, geçerliliği, doğası ve sınırları hakkındaki soruları da ilgili şekilde cevaplayabileceğimize inanıyordu. Bu anlamda doğru bilgiye erişmek zihni tanımak ve nasıl çalıştığını bilmekte gizlidir. Bu doğrultuda sınırsız bir bilgiye erişemese de sınırlılıklarını belirleyerek neyi, nereye kadar bilebileceğini belirler. Ayrıca aynı konu hakkında çeşitli alternatif gerekçelerden hangisinin yetkili olduğunun hesabını yapmaya da gerek vardır. Aslında, herhangi bir ifadenin kesinliği, onu ortaya koyan otoritenin güvenilirliğine dayanır. Dolayısıyla, bilgimize inanmak istiyorsak, nereden geldiğini, nasıl oluştuğunu ve daha sonra nasıl yayıldığını bilmeliyiz. Dünya dediğimiz şey, çeşitli algılar, duygular ve fikirler kümesinden başka bir şey değildir. Örneğin, fenomenalistler böyle bir bakış açısına bağlı kalırlar. Yalnızca algılarımızın bilişimizin öznesi olduğuna inanırlar. Algıladığımız şeyler sadece algılardır ve algılardan başka bize erişilebilir hiçbir şey yoktur. Algımızın ardında olduğunu varsaydığımız ve sözde ona neden olan şey, sadece rasyonel bir kurgudur. Algıların yanı sıra, kendi yarattığımız imgelere, rasyonel kurgulara ve fikirlere de sahibizdir. Ayrıca her şeyi deneyimleyecek vakte ve bu deneyimi anlamlandırmaya yardımcı olacak bilgiye de sahip değiliz. O nedenle üçüncü şahıs kimselerin iddiaları hakkında makul kararlar almamız gerekir. Ancak soru şu ki, bilginin bu temel taşları- dünyanın içeriğini ve çeşitliliğini oluşturan nesneler hakkındaki yargıları neyden yarattık, hangi temelde ve nasıl algılıyoruz, nasıl anlıyoruz?

Bugün gelinen noktada çağdaş problemler karşısında Rene Descartes'ın şüpheci tutumu ve soruları yol gösterici olacaktır. Descartes, İlk Felsefe Üzerine Meditasyonlar'ın ilk meditasyonunda, duyularımızın bazen bize yalan söylediğini belirtir. Örnek olarak, "suya batırılmış bir çubuktan veya uzaktaki nesnelerden bahseder. Peki, duyularımızın bize yalan söylediğini nasıl anlarız? Şimdi onlara güvenebilir miyiz? Şu anda yalan söylemediklerini nasıl bilebiliriz? Sonuçta, bize bir kez yalan söyledilerse, tekrar yapabilirler. Peki, kişinin kendi duyularından daha güvenilir bir otorite var mıdır? İnsan beyninin böyle bir otorite olduğunu iddia edebiliriz. Ancak sorun şu ki, beyin ve dünya hakkındaki düşünceler, duyular yoluyla gelen verilere dayanmaktadır. Peki, duyuların tanıklığı nasıl doğrulanabilir?"(Descartes, 2013). Duyuların tanıklıklarını karşılaştırma yoluyla test etmek gerekir. Tanıklıklar tutarsızsa, açıkça, bazılarının muhtemelen yanlış olduğu anlaşılacaktır. Aksine, birbirlerinden bağımsız tarafların tanıklıkları tutarlıysa, büyük olasılıkla doğrudurlar. Sorun şu ki, nispeten çok sayıda tanığın verdiği tanıklıklar bile, hepsinin yanlış olduğu ve bunun sadece tümevarımsal bir duyusal hata olduğu olasılığını ortadan kaldıramaz. Sadece algılama biçimimizi inceleyerek kendi hatalarımızı ve kusurlarımızı tanıyabilir ve sonunda bunları bilişimizde ortadan kaldırabiliriz. Bu, algı düzeyinde olduğu kadar algılardan türetilen fikirler ve yapılar düzeyinde de uygulanabilir.

Sanal Kimlikler: Öznenin Çözülüşü ve Yeniden Üretimi

Özne nedir? Daha öncelikle insan nedir? Özne olabilmek için öncelikle insan olmak gerekir mi? Ya da özne olmanın varsa eğer bir tözü veya özsel değeri var mıdır? Bu sorular ilkin komik gibi görünse de sanal özne

veya robotlar, yapay zekâ için özne tanımlaması yapılabilir mi sorusuna yanıt aramak için değerlidir. O halde insan olmanın tanımlarından başlamak yoluyla bu sorulara yanıt aranabilir. Sokrates için insan ruhtur (Beakley & Ludlow, 1992). Akıllı yanı onu o şey yapan formudur. Antikçağda kısmen sürdürülen bu görüş Orta Çağ'da Augustinus için insan cisimsel bir bedenle, bu bedeni canlandıran ruhtan oluşan birliktir. Dolayısıyla insani eylemin ilk unsuru ruhla ilişkisinin mutlaka sağlanmasıdır. İnsani ruhtan kastedilen ise genellikle akıl, zihin ve bilinçtir (Augustine, 1925). Bilinç özellikle Descartes'la birlikte insan olmanın biricik kaynağı olmuştur. Bilinçli eylemlerin bütünü için benlik denilebilir. Kendisine dair duygu, düşünce ve algıların toplamı olarak da ifade edilebilir. Nitelikleri hakkında belirli bir yargıya varmaya başlayan ve kendisini ayırt edecek yaştaki kimsenin deneyimi aynı zamanda bilinçli bir bütündür. Bu yaygın kanaat Freud'un etkileriyle kırılmış olsa da gündelik hayatta bilinç altı denilen kısım halen dikkate alınmamaktadır. Başarı veya hata özne için bilinçli bir tercih olarak algılanır. Öyle algılanmalıdır. Post-truth çağ bu tür fizyolojik kökenin ahlaki hata konusunda hafifletici neden olduğunu iddia etmektedir. Öfke, bir tür hormonal eksiklik veya fazlalık, kibir beynin ön lobunun fazla gelişmesi veya yalnızca fizyolojik bir fark olarak gösterilirse eğer değer veya değersizlik ve övgüye layık davranışlar birbirinden ayırt edilemez. Söz gelimi yalan veya yalancılık doğal gösterilerek normalleştirilir. Böylece modern yaşam ise bir tür yapmacıklık olarak kalır. Kaldı ki, Lacan'ın Latince kökeniyle kullandığı "persona" kavramı bile aslında birer maske takmış öznelerin varlığına vurgu yapmaktadır. Bu husus benliğin oluşmasında toplumsal yapıların önemini ayrıca hatırlatır. Hatta belirli bir otorite figürünün bunun üstünde güçlü bir etkisi olduğu düşüncesini sağlamlaştırır. Özne, kendi benliği hakkında kendisinden bile sakındığı bir gerçeklik algısıyla var olmaktadır (Lacan, 2013). Bu aşamada benliğe kimlik kavramının da eşlik ettiği unutulmamalıdır. Kimliğin, benliği geçmiş, şimdi ve gelecek düzleminde değerlendirmek açısından kullanışlı bir kavram olduğunu ifade etmek gerekir. Ayrıca başka kişiler, üçüncü grup kimseler ve topluluklar için öne sürülen ve tasdik edilen tanımlama ifadesidir. Ancak yaşamın olağan akışı için kişinin kendine dair tutarlı bir algısının olması beklenir. Allport bu konuda haklı tespiti sırasında, insanın davranışlarını bu doğrultuda biyolojik ihtiyaçlarını giderme dışında kişiliğini doyurma veya geliştirme yönünde olmak üzere ikiye ayırır. Bunu "proprium" olarak anılan benliğe dahil edilecek edimler olarak da nitelendirebiliriz.

Sanal kimlik, gerçek kimlikle ilişkisi üzerinden ele alınmalıdır. Bu yolla yeni medya teknolojilerini ve iletişimi anlamak için mutlaka değerlendirilmesi gereken bir parametre tercih edilmiş olunacaktır. Buna göre, sanal ortam öncelikle klasik varlık anlayışına dair karşı çıkışıyla ontolojik bir delik açmaktadır. Böylece Descartes'ın meditasyonlarda ele aldığı biçimde, "kişinin deneyiminin gerçekliği ile rüyada oluşu" gibi bir ayrım üzerinden bilincin varlığının tespiti hakkında öne sürülen kriterlerde tadilata ihtiyaç duyulacaktır. Bu iddiada "yanılıyor olsak ve şüphe etsek bile şüphe edildiğine dair o bilinçlilik" gerçek olduğunu kanıtladığınız ilk şeydir (Descartes, 2013). 'Cogito' veya bilincin kendisi buradadır. Ancak sanal medya Baudrillard'ın ifade ettiği gibi bir tür simülasyon üretir. Bilincin yönelimselliğini ve cogito kavramının Latince kökeninde yer aldığı gibi "uzanan, eğilen veya kapsayan" şeklinde tanımlanan bütünsel eylemin özünü yani bilincin kendisini dağıtır. Ayrıca psikolojik düzlemde kişinin kendine dair algısında kopma, zihin hallerinin, "duygu, acı, düşünce ve inanç gibi", farkında olamayışı ve yine toplulukların burada benlik ve kimlik algısındaki ciddi etkisinin çekilişiyle özne ortadan kaybolmaktadır. Artık klasik felsefi kanonda ısrarla varsayılan "kişinin en yakından kendi zihinsel içeriklerini tanıdığı" iddiası hızla çözülmektedir. Çünkü klasik ruh kavramı değerini yitirmektedir. Sanal kimlik belirli bir 'avatar' üzerinden kurulmuştur. Ancak bu yeni canlandıran şey Aristotelesçi terminoloji üzerinden ifade edilirse bir form mudur? Bunun canlı yaşamın kendisiyle ilişkisi nedir? O halde ilk problem kişilerin bu yeni düalizm karşısında yaşadıkları şaşkınlık ve iki farklı eylem alanını bir bilinç içerisinde çözümleyememeleridir. Bu dağınıklık öznenin bazı duygularını pasif olarak yaşamasına neden olmaktadır. Ancak bu açıkçası ruhsal bir deneyim olmadığı için yalnızca bedenin kendisine işaret etmektedir. Kabaca beyne ait bir hormonal (kimyasal) ve elektriksel bir değişim yaşanmaktadır (Beakley & Ludlow, 1992; Bickle, 2003). Bu mekanizma zamanla yerini doyumsuzluğa bırakacaktır. Çünkü ruhsal bir edimi bedensel bir etki-tepki mekanizmasıyla taklit etmek bir noktada biyolojik çöküntüye neden olabilecektir.

Yukarıdaki ifadeler öncelikle sanal ortamda ruhu nasıl anlamak gerektiği sorusunda düğümlenmektedir. Buna dair yanıtın ardından ancak "kimlik" oluşumundan söz edilebilir. Bilgi kazanımında ve eylemin kökeninde benlik dışında sosyal roller ve politik aidiyetler çeşitli kimlikler empoze etmektedir (Chadwick, 2013). Tekrar ilk soruna dönersek eğer, Byung-Chul Han, Gustave Le Bon'un "Grup Psikolojisi ve Ego Analizi" adlı eserine ilişkin yorumları sırasında Fransız düşünürün birleştirici unsur olarak gördüğü şeyin "ruh" olduğunu belirtir (Melo, 2020, s. 72). Ruh bir güç olarak ortak karakteri yani "ethos"u yükler ve taşır. Ortak duygu, tarih ve bilinç birlikte hareket etme kabiliyetine sahip bir kültüre dönüşür. Yapıp etmeleri bilinçli, ortak ve yaratıcıdır. Ancak dijital iletişim ağlarının ürettiği kalabalıklar içinde hem birey hem de ortak bir kültür ve gelenek üreten topluluk ortadan kayboluyor. Buna göre Han şu değerlendirmelerde bulunur: "Dijital sürü, tekilleşmiş bireylerden oluşur. Kitle tamamen farklı bir şekilde yapılandırılmıştır... Başka hiçbir şeye atfedilemeyecek özellikleri bireyler ortaya çıkarır." (Han, 2018, s. 27). Bu anlamda, Le Bon'un belirttiği gibi, bu tür bir kitlenin oluşumu, özneler arasındaki ilişkiye bağlıdır. Birey kendi olma imkanını taşımalı ancak bir kök, iz ve olanak olarak ortak kültürü tanımalıdır. Wittgenstein "dil oyunları" görüşünü anlattığı sırada yeni dil oyununun eskisine çok şey borçlu olduğunu ifade eder. Bu özgün, yeni ve bütünüyle yaratıcı bir edimin geleneğe ve kitlelere ait ortak kültüre çok şey borçlu olduğunu ima

eder(Wittgenstein, 1968). Le Bon ise bu konuyu belirleyici bu ruhsallığın bireyleri ortak bir noktada buluşturduğu ve bir arada olduklarında ve ortak hareket sürecinde bireyselliklerini askıya aldıkları anlar üzerinden yorumlar. Bireyselliğin yerini, herkesin paylaştığı ve baskınlığı hissedilen ortak içerik alır. En yaygın davranış türü, mantıktan ziyade duygular tarafından yönlendirilir (Le Bon, 1980; Melo, 2020, ss. 72-73). Kitlede benlik, biz ile yer değiştirir. Yani özne, bir gruba bağlı kalarak benliğin geliştirilmesinden vazgeçer. Bu hususta bir tür yığına veya sürüye dönüşmesi tehlikesi hep anlatılır. Söz konusu amaçsız ve bireyin kaybolduğu bilinçsiz hareket toplumsal ruhu dağıtır ve basit kitle tepkisine neden olur. Bu iddia dijital çağda ve "homo dijitalicus" için farklı boyutlarda gerçekleşir. Öncelikle ilgili tartışma iki aşamada serimlenmektedir. İlki, sosyal ağlarda nasıl var olduğu üzerine konuşmaktır. Ruha atfedilen pek çok şey yeni tanımlanan bireyin yalnızca eyleminde görülmektedir. Tanınma ruha dair değil yalnızca paylaşıma bağlıdır. Bununla ilişkili olarak ilkin özgüleştiren, türe ve kişiye özgü farkı koyan ve ardından ortak bilinci oluşturan bir ruh anlayışından artık söz edilmemektedir. Bu nedenle bir topluluk veya kitleden öte yığından söz edilebilir. Her şeyin açık olması zaten bir şeylerin ters gittiğinin ve aslında şeffaf anın görece bir gizem, gizli söz ve bağlılık üzerine inşa edilen bu tür bir topluluk duygusunun ortadan kaybolmasına neden olduğunun göstergesidir. Arkadaşlık veya dostluk ve topluluk olmak diğerleriyle neredeyse hiç benzemeyen nitelik, duygu ve tarihi paylaşmaktır. Bu özel ve herkes için geçerli olmayan duygu Hume ve Smith gibi öncülerinin ardından Rorty'nin ifade ettiği gibi sympathy "duygudaşlık" zeminini yaratır. Bu duygu olmadığında erdemler ve birlik görece yapay kalır. İkinci olarak ruhsuz bu kimse bir tür kitleye dönüşmüştür. Topluluk ortak bilinçle hareket eder ancak sanal medyada insanlar anlık duygu, coşku ve sürü refleksiyle davranır.

Byung Chul Han, sanal kimlik etrafında hareketi şöyle tanımlar: "(...) Sürünün bir parçası gibi davrandığında bile özel sanal kimliğini korur. Aslında kendini anonim olarak sunar, ancak kural olarak bir profili vardır ve onu optimize etmek için yorulmadan çalışır. "Hiç kimse" olmak yerine, kendini ortaya koyan ve dikkat çekmek için yarışan, nüfuz eden biridir. Öte yandan, kitle ortamındaki hiç kimse kendisi için herhangi bir dikkat talep etmez." (Han, 2018, s. 28).

Dijital dünya ve uzantısı bir biçimi olan sanal alan veya yeni medyaya ait çeşitli araçlar birer haz unsurudur. Buranın standart yapısı, insanları cezbeder ve hesap oluşturarak ağlara katılmaya davet eder. Dünya hakkında bilginin akışının yeri olan bu sanallık aynı zamanda benlik oluşumuna katkıda bulunur. Ayrıca paylaşım yapmak kapital düzenin etkisiyle bir tür ekonomi elde etmeyi sağlar. Aynı zamanda tanınır olmak bir tür yeni çeşit ünlülük yoluyla saygınlık kazanmak demektir. Bireyler ve onların sürekli olarak paylaşım yapmaya yönelik istekleri bir döngü yaratmaktadır. Birbirlerinin paylaşımlarını izlemek, takip etmek yeni bir akım oluşturmaktadır. Ancak çok hızlı ve duygusal bu paylaşımlar yalnızca hazzın sönmesine kadar etkileşim uyandırmaktadır. Gerçek şu ki, paylaşılan içerik, bireyselleşmenin, yani bir kimliği geliştirmenin bir unsuru olarak işlev görür. Kimliklerin gerçekte oluştuğu gibi bu mecralarda da sağlıklı oluşabilmesi için ötekine ihtiyaç duyulmaktadır. Ama daha ayrıntılı anlatılacağı gibi şeffaflık bu algıyı dağıtacak kadar her şeyi birbirine yakınlaştırmış, alenileştirmiş ve doğasını dağıtmıştır. Yine de olası bir kişilik veya kimlik eksikliği, kitlelerin oluşmasına olanak sağlamaz. Bu durum, dijital iletişim ağlarının bir paradoksunu ortaya koymaktadır. Çünkü bu ağlar, sosyal etkileşimi teşvik etmeyi amaçlarken, sonuçta bir tür olumsuzluğu teşvik ederler. "Sanal solipsizm" (Melo, 2020, s. 73). Buna neden olan pek çok durumdan söz edebiliriz. Sanal dünyanın bir tür simülasyon şeklindeki oluşumu, sahte hesapların varlığı ve ötekini uzaklaştıran yapısı buna hemen sayılacak nedenlerdir. Ağ kullanıcıları arasında gerçekleşmesi amaçlanan etkileşim, şu hale gelir. Genellikle içerik paylaşımına ve bu paylaşımlara tepki vermeye indirgenmiş davranışlar silsilesi. Burada bireylerin öncelikli amacı, profillerini geliştirmek ve kendi çevreleriyle ilgili içerik üretmektir. Ancak bir yandan benzer düşüncelerin benzer kişilere yayılmasını sağlayan "filtre balonları" bir yandan kişinin kendi düşüncesini yeniden duymasına neden olan "yankı odaları" solipsizmi körüklemektedir. Kişiler kendi duygu, düşünce ve inançlarını güçlendiren malumata ya da veriye maruz kalmak yoluyla eleştirel ve analitik düşünceden uzaklaşmaktadır. Bireysel sanal kimlik ve hatta paylaşımlara yönelik ilgi ve yanıtlar için rekabet etmek gerekir. Bu da dijital medyanın narsistik davranışları teşvik ettiğine inanmamıza yol açar. Karşılaşmayı, ötekini tanımayı ve paylaşmayı gerçekten teşvik etmek yerine deneyimin sonsuz döngüsüne dahil olmayı teşvik eder. Bu nedenle sanal kişiler sürekli paylaşım yapmak gerektiğini hissederler. Aktif kalmak, yorum yapmak ve beğeni almak varoluşsal yönleridir. Tüketiyorum öyleyse varım şeklinde ifade edilen bir önceki slogan yerini "paylaşıyorum" o halde varım ifadesine dönüşmüştür.

Byung-Chul Han için kilit nokta, dijital ağ gruplarının geçici doğasıdır, çünkü ona göre bu tür mecralar "(...) ortaya çıktıkları kadar hızlı bir şekilde kaybolurlar. Buna bağlı olarak "geçicilikleri nedeniyle herhangi bir siyasi enerji geliştiremezler" (Han, 2018, s. 30-31). Habermas'ın kamusal alandan söz ederken bir diyalog zemininin Antik Yunan'da olduğu gibi politik bir kamusal alan olabilmesi için çeşitli ölçütlerinden söz etmiştir. Buna göre, mantıklı ve kabul edilebilir görüşlere ulaşılması gerekir. Bu da asgari bir rasyonelliği gerektirir (Chadwick, 2013). Bu zemini Habermas iletişim üzerinden kurmak ister. İletişimsel rasyonelliğin ölçüsü bir sorunun ve yanıtın olgunlaşıncaya kadar tartışılmasıdır. Ancak gündemin tartışılmaya müsaade etmeyecek kadar düzensiz hızı sanal medyanın ve sosyal medya araçlarının bir kamusal alan olamayacağını açıkça gösterir. Dolayısıyla, bilinçsizlikleri ve hatta ruhsuz oluşları nedeniyle bir sürü gibi davranan sanal öznelerle bu dünya parçalı ve geçici yapısı, sosyal hareketi ve ortak duygu veya bilinci tehlikeye atar. Ani ve sıklıkla öfke kökenli eylemler hızlılığa ve dolayısıyla

unutkanlığa neden olur. Kamusal alan aynı zamanda sürekliliği gerektirir. Hız ve unutkanlık bilinci dağıtırken eylemi motivasyonsuz bırakır. Yine Chul Han'ın ifade ettiği gibi: "Neoliberal ekonomik özne, kolektif eyleme bir "Biz" oluşturmaz. Toplumun giderek artan egolaşması ve atomizasyonu, kolektif eylem alanlarının radikal bir şekilde daralmasına yol açarak, kapitalist düzene etkili bir şekilde meydan okuyabilecek bir karşı gücün oluşmasını engeller. Socius ("sosyal") yerini solus'a ("yalnız") bırakır. Mevcut toplumsal yapıyı kalabalık değil, yalnızlık karakterize eder. Ortak ve toplumsal olanın genel bir şekilde parçalanmasıyla kuşatılmıştır. Dayanışma kaybolur. Özelleştirme ruhun ta derinliklerine kadar ilerler." (Han, 2018, s. 33). Açıkçası benlik algısı yitirildiği için kişi kendi eyleminin farkında değildir. Kontrolünü kaybetmiş ve haz öznesine dönüşmüş bu kimseler eğilimi, algoritmayı ve trendi takip edecek kadar pasifize olmuştur. Ancak aynı zamanda ısrarla işaret edildiği gibi ortak bir bilinçte oluşamadığı için aynı eylemi gerçekleştirseler bile ortak başka bir ögeden bahsetmek olanaklı değildir.

Sosyal medyanın sanallığı veya yapaylığı öteki kavramını da yapı söküme uğratmıştır. O kadar aynılaşma olmuştur ki, insanlar birer otomat gibi davranmaktadır. Han bu durumu söyle tanımlar: "(...) günün yirmi dört saati birbirimize yakın olabiliriz ama sürekli birbirimizin içinden bakıyoruz. Birbirimizin içinden bakmak zorunda kalmamızın tek nedeni kameranın optiği değildir. Aksine, bu durum temelde eksik olan bakışa, ötekinin yokluğuna işaret ediyor." (Han, 2018, s. 47). Han bu durumun çeşitli rahatsızlıklara da yol açacağını ifade eder. Aşırı dikkat, takip etmeyi sürdürememe, paylaşım hızında düşüş gibi pek çok varoluşsal kesinti (!) ciddi anksiyeteye neden olmaktadır. Sürekli ve artan bilgi, dikkat edilemeyen içerik ve bunun kaçırılması karşısında eksiklik, hızlı ve sindirilmemiş bilgi tüketimi, bilgi yorgunluğu sendromu gibi yeni tür rahatsızlıklara da neden olmaktadır (Melo, 2020). Chul Han travmatik bu hali şöyle tarif etmektedir: "Bu durumdan etkilenenler, giderek artan bir uyuşukluktan şikâyet ederler... Analitik yetenekler, dikkat eksikliği, genel huzursuzluk veya engellilik sorumluluktan kaçmaya ve hareketsizliğe ve daha uygun tanımlamayla uyuşukluğa neden olmaktadır." (Han, 2018, s. 104). Dijital ağ kullanıcıları şunlarla yükümlüdür: Onlara özgürlük ve profillerini geliştirme fırsatı sunuluyor, ancak hiçbir noktada bunun farkına varmıyorlar. Dijital dünyanın gösterişi ve zamansızlığı karşısında sanki hipnotize olmuş gibidirler. Yorgun veya Chul Han'ın işaret ettiği gibi, "burnout", tükenmiş kimseler durmaksızın bilgiye maruz kalmış ve bilgi tüketme döngüsüne hapsolmuş durumdadır (Han, 2015a). Bir konu üzerine düşünmek ve tartışmak gibi bir süreleri yoktur. Bazen bunu bile fark etmemişlerdir. Ağın şiddetine maruz kalınan enformasyon rejiminde bir çelişki vardır. Çünkü özgürlüğü onaylayarak bireyselliği teşvik eder gibi görünür ancak bireyleri sistemin içinde köleleştirir. Ağ, bireyleri psikolojik bir şiddete bağlamıştır. Daha fazla hazza maruz kalmak daha fazla açlık oluşturmaktadır. Otorite veya düzen istemeden verilerini saçan, paylaşım sarmalına düşmüş bu bireylerin gönüllü kulluğunun varlığıyla sürdürülür. Bu, algılama potansiyelinizi, analitik kapasitenizi ve anlama yeteneğinizi tehlikeye atan açıklayıcı bir yaklaşımdır. Han'ın ifade ettiği şekilde, "(...) Kendimizi paradoksal bir durumla karşı karşıya buluyoruz. Özgürlük, zorlamanın karşıtıdır. Özgür olmak, zorlamadan özgür olmak demektir. Ancak zorlamanın zıttı olması gereken bu özgürlük, aynı zamanda zorlamanın kendisini de üretir. Kendini özgür sanan edimsel özne, gerçekte bir köledir. Efendisi olmadan, gönüllü olarak kendini sömürdüğü ölçüde, mutlak bir köledir." (Han, 2018, s. 10). Sanal özne açıkçası psikolojik gözetim ve sistemin direktifi doğrultusunda içsel bir denetime kendisini tabii tutmuştur. Yeniden klasik ve neoliberal denetleme arasındaki ayrıma işaret edersek ilki haz ve acı veya ödül ve ceza çizgisinde öznenin ancak sistemin paradigması altında kendisini tanımlamasına müsaade eder. Sistem çeşitli kurumları aracılığıyla kayıt altına alır ve kurallı bir kamusal alan düzeni inşa eder (Foucault, 1977). Ancak ikincisinde özellikle sanal özne kendini denetleme görevini üstlenmiştir ve bu yönde güçlü bir performans sergiler. Paylaşımları aracılığıyla gündemi takip etmek bir yana ilk olmak gibi bir hedef seçerken hem bireysel bir stres yaşar hem de sistemin denetlemesine yarayacak şekilde bir dizi veri saçar. Bu nedenle gizli algoritma olumsuzluğu olumlu bir süreçte sistemin ruhuna iliştirir.

Kapitalizm ve Psikopolitika: Dijital Gözetimin Kaotik Oluşu

Modern toplum bir tür gözetim toplumudur. Panoptikon şeklinde ifade edilen gözetleme biçimi Jeremy Bentham'la anılır. Dönemin İngiliz hükümetine bir hapishane modeli öneren Yararcılığın kurucusu düşünür bu projesiyle gardiyanların bulunacağı izleme kulesinin pozisyonundan dolayı mahkumlarda sürekli bir izlenme algısı oluşturmayı hedeflemektedir. Böylece sürekli izlenme duygusuna kapılan mahkumlar taşkınlık yapamayacak ve otokontrol geliştirebilecektir. Bu fikrin modern düşüncede toplumun bütününe de yayıldığı söylenmelidir. Buna göre, toplumsal mekân denetime tabi tutulmuştur. Foucault modern özneye dair normal olma standartlarını belirlemek ve bu prototipe uygun olmayan kimselerin tecrit edilişi ve ıslahı için uygun görülen mekanları incelemiştir (Foucault, 2008). Hapishaneler, eğitim kurumları, hastaneler gibi kurumların önemli işlevlerinden birinin denetim olduğunu gösterir. Ayrıca bu yapılar bireyleri tek tipleştirme konusunda oldukça heveslidir. Bauman bu durumu "Bahçıvan metaforu" üzerinden açıklar. Modernizmin politik denetimi veya düzenlemesi ayrıksı otları temizlemek ve yaşam alanından uzaklaştırmaktır. Bu nedenle kabul edilebilir olmayan her şey o bahçeden sökülüp atılmak zorundadır. Modern denetim mahremiyete, gizli ve saklanana ulaşmaya çalışırken çağdaş sanal denetleme gönüllü bir izlenme isteğini imgeler. Ayrıca Foucault'a göre yaşam bir anlatı veya hikâye gibi değil mekanların ruhuna uygun davranmak yoluyla ve bu alanlar arasında geçirilir. Bir harita okur yazarlığı gibi yaşamın deneyimlenmesi hayal

gücünü dışlar ve yalnızca sıkı kurallarla bireyleri sınırlar. Ev, okul, iş yeri gibi belirli rutin, kural ve kontrol mekanları arasında yaşam sürmektedir. Her mekâna ait davranış kuralı, ritüel farklılıkların önündeki engelleyici ve denetleyici kurallar olarak işlemektedir. Her mekânın ve eylemin standardı ve buna göre dizayn edilmiş mekanlar öznenin uyum oranını artırmaktadır. Böylece fiziksel bir ortam üzerinden kontrol sağlanmaktadır (Gudmand-Høyer & Hjorth, 2009).

Sanal ortam ve sosyal medya platformları veri saçmak yoluyla insanlar hakkında her türlü bilgiye zorbalık ve güç kullanmadan erişmektedir. Artık herkes daha fazla görünür olmak için uğraşmaktadır. Şeffaflık adı verilen bu yeni sosyal trend neyin şeffaflaştırılacağı sorusu karşısında suskunluğa neden olmaktadır. Çünkü yine şeffaflaşacak şey beğeniye yön veren sistemin ve belirleyici güce sahip olan bir otoritenin isteğidir. Bu durum, zevkleri belirleme yöntemlerini kaçınılmaz olarak etkileyen teknik ayrıntılar ortaya çıkarmıştır. Amerikalı düşünür, sosyal psikolog Shoshana Zuboff'un "gözetim kapitalizmi" olarak adlandırdığı yeni bir birikim mantığının istilası altında olunduğu kesindir (Leite, 2024; Padri, 2025). Bu algı kitabının başında kendini hissettirir ve Zuboff, 'artık akıllı makineler için mi çalışacağız yoksa bu makineler çevresinde akıllı insanlar mı olacak' sorusuyla geleceğe dair umudunu ve kaygısını aynı anda hissettirir. Hazza dayalı yaratılan bağımlılık bu sistemin ona göre temel belirleyicisidir. Google'ın ilk defa veri toplaması ve ardından bir tür bilgi saklama, yayma ve kullanma şekline dönen sistemin dijital dünyasını Zuboff şöyle özetler: "Bu Bilgi kapitalizminin yeni bir biçimi, insan davranışını tahmin etmeyi ve değiştirmeyi bir araç olarak kullanmaktadır." (Zuboff, 2018, s. 18). Sistemin algoritması zaten hangi eylemin ve beğeninin gerçekleşeceğine karar verir. Ayrıca bu gözetim sizi istek ve iradenizi karşılaştırmak ve hazzınıza yenilip yenilmediğinizi test eden bir zamana sürüklemektedir.

Biyolojik güç, beden üzerinden, yaşam, esaret, özgürlük ve ölüm gibi olgular hakkındaki denetimi yoluyla insanı kontrol etmeyi istemiştir. Biyopolitika her şeyi beden üzerinden kontrol eder. Bedensel özgürlüğünü kısıtlamaya yönelik bu istek halen sürdürülmektedir (Mbembe, 2020). Psikopolitika bundan biraz daha fazlasını ister: "Ruh"u yönetmek ister, çünkü bunun daha etkili bir yöntem olduğu kesindir. Ruh hem yaşamında hem de ölümünde bedeni ve tüm varlığı hapseden şeydir." (Leite, 2024). Yalnızca bedensel seviyede kalan duygu, haz ve acı ile sınırlı kalınmamıştır. Bilişsel anlamda hafıza, hayal gücü ve irade topyekûn istila edilmiştir. Nasıl düşünmesi gerektiğinden başlayarak öznenin benlik algısına kadar tasavvuru medya araçları çerçevesinde kişinin kendi isteği gibi gösterilerek bunun peşinden gitmesi sağlanmıştır. Bu şema yalnızca isteğe dair algıyı korumuş ve beğeni kültürü oluşturmuştur. Han'ın "beğendim kapitalizmi" dediği neoliberal politika bir tür sınıf mücadelesine dönüşmüş hareketi performans öznesine evrilmiş bireylerin kendisiyle mücadelesine çevirmiştir (Chadwick, 2013). Psikopolitika ile, teknik-ahlaki öz-psikolojik araçların bütününü kastetmek gerekir. Neoliberal öznenin kontrolü, iktidar biçimlerini işleten ve eylemleri izleyen mekanizmalarla birlikte kendini hissettirir. Dijital düzeninin bağımlılık üzerinden yarattığı psikolojik kontrolü veri fetişizmiyle denetimini sürdürmektedir. Çeşitli medya araçları aracılığıyla siyasi mekanizma denetimi çeşitli unsurlarla, sosyal medyada "like" butonu gibi, bireylere devretmektedir.

Enformatik, yorgunluk veya şeffaflık gibi yakıştırmalarla bugünkü toplumu tanımlayan Chul Han, dijital gözetlemenin sinir sistemini sabote eden bu çağı ise psikolojik hastalıklar çağı olarak görür. Ona göre enformatiğin baş döndürücü etkisiyle bu durum katlanarak artmaktadır. Buna göre, "sınırsız özgürlük ve iletişim, tam bir gözetim ve kontrole dönüşmüştür. Sosyal medya giderek, sosyal alanı acımasızca gözlemleyen ve sömüren dijital panoptikonlara benzemektedir. Disipliner panoptikondan zar zor kurtulmuşken, kendimizi yeni ve daha da etkili bir panoptikonun içinde bulduk. Dijital panoptikonun sakinleri yoğun bir şekilde iletişim kuruyor ve kendilerini isteyerek ifşa ediyorlar. Böylece dijital panoptikonun inşasına aktif olarak katılıyorlar. Dijital büyük birader, tabiri caizse, işini mahkumlara devrediyor. Veri aktarımı zorlama yoluyla değil, içsel bir ihtiyaçtan kaynaklanıyor. Dijital panoptikonun etkinliği de burada yatıyor." (Han, 2015; Leite, 2024; Melo, 2020, s. 79). Bu yeni denetlemede gözetlenen de gözetleyen de kişinin kendisine dönüşmüş durumdadır. Açıkça her düşündüğünü, yapıp ettiğini belirli sözcük sayısına sığdırmaya çalışan sanal özne, her anını da fotoğraf ve video aracılığıyla buraya iliştirmek yoluyla psikolojik bir rahatlama yaşamaktadır. Ancak bu dürtü sistemin işlemesi ve kontrolü için gereklidir. Gönüllü bir denetlenme isteği hazzın öne çıktığı düşünüldüğünde fark edilmemektedir. Anlık arzu ve gösteri yalnızca duygulara izin vermiştir ve kişiler için bunun dışında korunacak bir şey kalmamıştır.

Nihayet şeffaflığın ötekini ortadan kaldıran, ilişkinin değerini yerle bir eden, tüketen ve mahremiyetin yarattığı aurayı dağıtan yapısı özellikle psikopolitikanın insanın tükenmişliğini besleyen taraflarıdır. Han'ın burada haklı şu tespitini hatırlatmak gerekir: "(...) Artık meta haline dönüşen şeyler, var olabilmek için sergilenmek zorundadır. Kültürel değerler, sergilenme değerlerine bağlı olarak ortadan kaybolur. Bu sergilenme değeri göz önüne alındığında, varlıklar tamamen önemini yitirir. Çünkü kendi içinde kalan, kendi içinde oyalanan her şey, ancak görüldüğünde bir değer kazanır. Artık kendi özgün değerini taşımamaktadır. Her şeyi görünürlüğün insafına bırakan teşhir zorunluluğu, mesafenin bir tezahürü olarak aurayı ortadan kaldırır." (Han, 2017b, s. 28). Nihayet mahremiyetin, gizliliğin veya mesafenin eşyanın doğasına uygun bir atmosfer yarattığı söylenmelidir. Sağlıklı bir özne, benlik ve kimlik oluşumunu ancak belirli bir mesafenin olanağı, kendini bu mesafede ve şeffaflaşmanın dayatmadığı tarzlarda gerçekleştirmesine neden olan bir tarzda sağlayabilir. Bunun aksi şartlarda geleneğin içerisine gömüldüğü için çoğu zaman küçümsenen bireylerden bile daha hareketsiz kalır. Artık benimseyeceği bir kök ve takip edeceği bir iz de yoktur.

Sonuç

Bu araştırmada, çağdaş dünyada öznenin kendisine yönelik algısından başlayarak; benlik, kişilik ve kimlik algısı ve özellikle sosyal ağlar, yeni medya teknolojisi gibi çeşitli mecralardaki deneyimi incelenmek istenmiştir. Bu yöndeki analiz dijital alana dair araçların ve sosyal medya platformlarına dair algoritmanın psikopolitik uygulamalar için verimli bir zemin haline geldiğini göstermiştir. Duygular, ikincil olmaktan çok uzak, siyasi anlatıları şekillendirmede, dijital otoriteyi inşa etmede ve kolektif eylemi harekete geçirmede birincil araçlar olarak hizmet etmektedir. Bulgular, özellikle öfke, umut ve korku gibi güçlü duygusal tepkiler uyandıran paylaşımların, etkileşim ve yığın hareketi yaratmada daha etkili olduğunu göstermektedir. Ancak tartışma oluşturması beklenen bu etkileşimin hızlı ve anlık bir tepki olduğunu ve burada güçlü bir tartışmaya dayalı bir düşünceye erişilmediği görülmektedir. Aksine bir anda yaratılan algı, tarafgir yorumlar ve dayanaksız iddialar ki, genellikle suçlayıcı, gurubun önüne atan ve sosyal medya jargonuyla linç kültürü, camsılığın şiddetiyle birlikte yok edici şekilde çalışmaktadır. Örneğin, genellikle adaletsizliğe veya yolsuzluğa yöneltilen öfke, en çok harekete geçiren duygu olarak ortaya çıkarken, bunu dayanışmayı ve kolektif iyimserliği teşvik eden umut dolu içerik izlemektedir. Ancak her iki tepki biçimi de çok hızlı ve herkesin gözü önünde alenen yaşandığı için belirli bir ortak bilinci toparlamak bir yana herhangi bir ahlaki motifi elde edememiştir. Dahası, bu konu üzerinde yapılan çalışmaların ortak kanaati, çevrimiçi alanlardaki otoritenin artık yalnızca resmi kimlik bilgilerine veya kurumsal güce bağlı olmadığını ortaya koymaktadır. Bunun yerine, giderek artan bir şekilde sembolik performans, duygusal tutarlılık ve algılanan özgünlük yoluyla inşa edildiğini göstermektedir.

Yeni medya teknolojileri ve sanal ortamlarda kişilerin hareketleri takip edildiğinde duygusal mantığın epistemik mantığın önüne geçtiği görülmektedir. Hatta daha kötümser bazı iddialar ötekini ortadan kaldıran, camsılaştıran şeffaflaşmanın kendi ve başkaları hakkında karar verdiren merceği yerle bir ettiğini öne sürmektedir. Ayrıca veri saçmak, paylaşım yapmak, beğeni oluşturacak içerikler üretmek gibi sanal kimliği belirleyen eylemler ancak başkasının haz ve arzusunu uyandırdığı ölçüde kişinin sanal benliğine katkı sunmaktadır. Bu benlik algısının bütünüyle bir tür niceliksel mekanizmaya teslim edildiği anlamına gelmektedir. Politik iletişimde değişen manzaraya da işaret etmek zorunludur. Sosyal medya ulusal ve uluslararası politik mücadelenin alenen yaşandığı mekânlara dönüşerek kamusal alanın doğasını tahrip etmiştir. Çünkü yeni medya teknolojileri sıklıkla kullanılmalarına rağmen bu yolla oluşturulan diyalogun bir kamusal alan olamadığı, hızlı ve duygusal kararı öne çıkardığı ifade edilmelidir. Ayrıca bu tespit daha uzun bir tartışmanın nihai bir sonucu olması gereken bu kararı dayanaksız bırakmaktadır.

Extended Abstract

This study attempts to understand the crisis the subject is experiencing in the digital age with new media tools. This individual, defined as the digital subject or the "you subject," experiences a more intense version of the emotions felt by the modern subject within the dualism of body and soul. In this sense, many existential actions of the subject, such as self-actualization and socialization, are dependent on fundamental constitutive aspects such as self and identity. But the self is a kind of perception. Even if a person is born with certain innate abilities, societal influence subscribes a significant contribution in this regard. Therefore, self-formation is the sum of a person's perceptions. From this perspective, perception is also a defining concept for the digital world. Clearly, this type of society understands "being" through the lens of "being perceived," thus supporting Berkeley's view.

Existence in the virtual environment has taken on a different meaning. This area expects the subject to maintain sustained attention and, more importantly, to demonstrate signs of life specific to this medium. Therefore, the most important aspect of life here is sharing, liking, or commenting. However, this intersubjective experience and communicative connection correlates with the actions of a specific performative subject. In the virtual world, those who achieve a certain score in the sanctified actions, daily rituals, and forms of worship are considered successful and even happy. Individuals experiencing burnout syndrome engage in sharing under the guise of transparency. Each new post is a powerful experience of being authentic and free. However, new media tools stand out because, within the framework of social media algorithms, they present the subject with what they need to think about, while making them feel as if they have freely arrived at that thought themselves.

In this respect, the media, due to the transparency of everything, transforms into a meaningless mass that is ordinary, unoriginal, and spreads in a vacuum. Mature thought is especially needed in politics, and discussion and communicative rationality must be ensured. However, the decrease in interaction with real subjects in the virtual world, the agendas created by fake accounts, and the resulting insecurity of robot or bot accounts turn these platforms into a chaotic world.

Technological continuity is a perspective that allows us to perceive how something manifests itself or presents itself. In this sense, keeping up with technology is a status symbol. Baudrillard's emphasis on consumer culture or Adorno's explanations regarding the culture industry have taken the thinking about new media technologies much further.

Individuals are distanced from critical and analytical thinking by being exposed to information or data that reinforces their own feelings, thoughts, and beliefs. Competition for attention and responses to individual virtual identities and even shared content becomes

necessary. This leads us to believe that digital media encourages narcissistic behaviour. Instead of genuinely encouraging encounter, getting to know the other, and sharing, it encourages entanglement in an endless cycle of experience. Therefore, virtual individuals feel a constant need to share. Staying active, commenting, and receiving likes are existential aspects. The previous slogan, "I consume, therefore I am," has been replaced by "I share, therefore I am." Chul Han, who describes today's society with terms like informational fatigue or transparency, sees this era, where digital surveillance sabotages the nervous system, as an age of psychological illnesses. According to him, this situation is exacerbated by the dizzying effect of information technology. Therefore, "unlimited freedom and communication have transformed into complete surveillance and control."

Kaynakça

Adriaenssen, H. T. (2017). Representation and scepticism from Aquinas to Descartes. Cambridge University Press.

Aristoteles. (1986). De anima: On the soul (H. Lawson-Tancred, Ed.). Penguin Books.

Augustine, A. (2002). On the trinity. Books 8-15. (G. B. Matthews, Ed.; S. McKenna, Çev.). Cambridge University Press.

Augustine, S. (1925). St. Augustine: On the spirit and the letter. The Macmillan Company.

Augustine, S. (2019). The complete works of St. Augustine: Cross-linked to the Bible and with in-line footnotes (P. Schaff, Çev.). Kindle Edition.

Bacon, F. (2011). The works of Francis Bacon (J. Spedding, R. L. Ellis, & D. D. Heath, Ed.). Cambridge University Press.

Baudrillard, J. (1994). Simulacra and simulation. University of Michigan Press.

Bauman, Z. (2000). Liquid modernity. Polity.

Beakley, B. & Ludlow, P. (1992). The philosophy of mind: Classical problems/contemporary issues. MIT Press.

Bickle, J. (2003). Philosophy of mind and the neurosciences. In S. P. Stich & T. A. Warfield (Ed.), The Blackwell guide to philosophy of mind (322-351). Wiley.

Biesta, G. (1995). Postmodernism and the repoliticization of education. Interchange, 26(2), 161-183. https://doi.org/10.1007/BF01435145

Bon, G. L. (2008). Psicologia das multidões. Tradução: Mariana Sérvulo da Cunha. WMF Martins Fontes.

Bruner, J. (1958). Social psychology and perception. In E. Maccoby, T. Newcomb, & E. Hartley (Eds.), Readings in social psychology (85-94). Holt, Rinehart and Winston.

Bucher, T. (2018). If...Then: Algorithmic power and politics. Oxford University Press.

Castro, P. A. E. (2023). Antipodean philosophy: Mind, society and the absence of minds. European Journal of Theology and Philosophy, 3(3), 16-18.

Chadwick, A. (2013). The hybrid media system: Politics and power. Oxford University Press.

Descartes, R. (2008). The philosophical writings. vol. 2 (J. Cottingham, Ed.). Cambridge Univ. Press.

Descartes, R. (2013). Meditations on first philosophy: With selections from the objections and replies: a Latin-English edition (J. Cottingham, Ed.). Cambridge University Press.

Foucault, M. (1977). Discipline and punish: The birth of the prison. Pantheon Books.

Foucault, M. (2008). The birth of biopolitics: Lecture at the Collège de France, 1978-1979. Palgrave Macmillan.

Fuchs, C. (2017). Social media: A critical introduction. Sage.

Gascoigne, N. (2023). Philosophy of mind: Mind-body identity and eliminative materialism. In M. Müller (Ed.), Handbuch Richard Rorty (615-633). Springer Fachmedien Wiesbaden. https://doi.org/10.1007/978-3-658-16253-5_36

Han, B. C. (2015a). The burnout society. Stanford University Press.

Han, B. C. (2015b). The transparency society. Stanford University Press.

Han, B. C. (2017a). Psychopolitics: Neoliberalism and new technologies of power. Verso.

Han, B. C. (2017b). The Expulsion of the Other. Society, Perception and Communication Today. Polity

Han, B. C. (2018). No enxame: perspectivas do digital. Tradução de Lucas Machado. Vozes.

Horkheimer, M., & Adorno, T. (2017). Aydınlanmanın diyalektiği (N. Ülner, E. Ö. Karadoğan, Çev.). Kabalcı Yayınevi.

Jonas, H. (2017). Ensaios filosóficos: da crença antiga ao homem tecnológico. Paulus.

Kołakowska, K. (2019). The myth of Prometheus in Plato's Protagoras. Roczniki Humanistyczne, 66(3), 37-47.

Kreiss, D. (2016). Prototype politics: Technology-intensive campaigning and the data of democracy. Oxford University Press.

Lacan, J. (2013). Psikanalizin dört temel kavramı, Seminer 11. kitap. Metis Yayınları.

Le Bon, G. (1980). Psicologia das multidões. Tradução de Ivone Moura Delraux. Edições Roger Delraux.

Leite, R. P. (2024). Psychopolitics: The new urban culture of social control. Contribuciones a Las Ciencias Sociales, 17(8), 1-24.

Lemke, T. (2001). "The birth of bio-politics": Michel Foucault's lecture at the Collège de France on neo-liberal governmentality. Economy and Society, 30(2), 190-207.

Longman Dictionary of Contemporary English. (n.d.). Perception.
https://www.ldoceonline.com/dictionary/perception.

Lycan, W. G. (2003). The Mind-body Problem. In S. P. Stich & T. A. Warfield (Ed.), The blackwell guide to philosophy of mind (47-64). Wiley.

Lyotard, J.-F. (2010). The postmodern condition: A report on knowledge (G. Bennington, B. Massumi, & F. Jameson, Çev.; Reprint). Univ. of Minnesota Press.

Melo, M. C. D. S. (2020). Psicopolítica em Byung-Chul Han: novas formas de controle na civilização tecnológica. Revista Dialectus - Revista de Filosofia, (17), 68-81.

Mbembe, A. (2020). Necropolítica. São Paulo, n-1 Edições.

Padri, A. R. (2025). Psychopolitics on social media: An interdisciplinary analysis of emotion, authority, and online mobilization. Interdiciplinary Journal and Hummanity (Injurity), 4(3), 158-162. https://doi.org/10.58631/injurity.v4i3.1424

Pariser, E. (2011). The filter bubble: What the internet is hiding from you. Penguin UK.

Rorty, R. (1980). Philosophy and The Mirror of Nature. Princeton University Press.

Rorty, R. (1989). Contingency, irony and solidarity. Cambridge University Press.

Samovar, L. A., Porter, R. E., & Stefani, L. A. (2000). Communication between cultures. Foreign language Teaching and Research Press.

Schmidt, J. (2014, March 18). Moses Mendelssohn, “On enlightening the mind”. Persistent Enlightenment. https://persistentenlightenment.com/2014/03/18/moses-mendelssohn-on-enlightening-the-mind/.

Sharma, A. (2020). A review on: Perception and its effect on judgments. Journal of Management Research and Analysis, 6(4), 164-168.

Singer, M. (1987). Intercultural communication: A perceptual approach. Prentice-Hall.

Suetzl, W. (2017). Beyond the digital swarm? Byung-Chul Han's critical media pessimism. AoIR Selected Papers of Internet Research. https://spir.aoir.org/ojs/index.php/spir/article/view/10202

Qiong, O. U. (2017). A brief introduction to perception. Studies in literature and language, 15(4), 18-28.

Watts, A. (1966). The book: On the taboo against knowing who you are. Pantheon.

Wittgenstein, L. (1968). Philosophical Investigations. (G. E. M. Anscombe, Çev.). Macmillan Publishing Co.

Zuboff, S. (2018). Big other: capitalismo de vigilância perspectivas para uma civilização da informação In Bruno, Fernanda et al (Ed.). Tecnopolíticas de vigilância: perspectivas da margem. São Paulo: Boitempo.